OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
VERIKI TRSTENJAK
przedstawiona w dniu 3 maja 2007 r. [1]

I — Wprowadzenie

1. W niniejszej sprawie Supremo Tribunal Administrativo Portugals zwraca się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie pięciu pytań dotyczących wykładni uchylonego już rozporządzenia Rady (EWG) nr 1697/79 z dnia 24 lipca 1979 r. w sprawie odzyskiwania po dokonaniu odprawy celnej należności celnych przywozowych lub wywozowych, które nie były wymagane od osoby zobowiązanej do zapłaty za towary zgłoszone do procedury celnej, przewidującej obowiązek uiszczenia takich należności [2].

2. Spór w postępowaniu przed sądem krajowym pomiędzy przedsiębiorstwem ZF Zefeser — Importação de Produtos Alimentares L^{da}. (zwanym dalej: ZF Zefeser) a portugalskimi organami celnymi dotyczy kwestii zgodności z prawem korygującej decyzji celnej zobowiązującej ZF Zefeser do retrospektywnego pokrycia nieuiszczonych należności celnych. Zdaniem ZF Zefeser retrospektywnemu pokryciu należności przywozowych sprzeciwia się fakt, że upłynął trzyletni termin przedawnienia określony w art. 2 ust. 1 rozporządzenia, natomiast organy celne wskazują na przepis szczególny zawarty w art. 3, zgodnie z którym termin ten nie ma zastosowania wówczas, gdy właściwe organy stwierdzą, że brak jest możliwości określenia kwoty opłat celnych przywozowych lub opłat celnych wywozowych, prawnie należnych od danego towaru, ze względu na popełnienie czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych. Zdaniem organów celnych zastosowanie znajduje wówczas przewidziany w prawie krajowym dziesięcioletni termin przedawnienia.

3. Zasadniczo sprawa dotyczy kwestii, jaka instancja jest właściwa dla rozpatrzenia, ze skutkiem wiążącym dla prawa wspólnotowego, kwestii, czy określone zachowanie dłużnika celnego należy zakwalifikować jako „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" w rozumieniu art. 3 rozporządzenia nr 1697/79. Właściwość tę przypisują sobie portugalskie organy celne, które powołują się na brzmienie i systematykę wskazanych przepisów. ZF Zefeser zarzuca natomiast, że tego rodzaju wykładnia

1 — Język oryginału: niemiecki.
2 — Dz.U. L 197, str. 1.

jest niezgodna z zasadami pewności prawa i domniemania niewinności, które wymagają prawomocnego skazania przez sąd karny.

takich należności, wszczynają one wówczas postępowanie w celu pokrycia niepobranych należności.

Jednakże postępowania takiego nie można podjąć po upływie trzech lat od chwili zaksięgowania kwoty, której uiszczenia pierwotnie zażądano od płatnika, lub, jeśli nie dokonano zaksięgowania, od chwili powstania długu celnego dotyczącego danego towaru".

II — Ramy normatywne

A — *Prawo wspólnotowe*

1. Przepisy obowiązujace przed wejściem w życie kodeksu celnego

5. Artykuł 3 rozporządzenia nr 1697/79 przewidywał odstępstwo od tego trzyletniego terminu przedawnienia:

4. Terminy przedawnienia dotyczące skarg o retrospektywne pokrycie należności celnych przywozowych były w okresie od 1 lipca 1980 r. do 31 grudnia 1993 r. określone w art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1697/79 mającego następujące brzmienie:

„Jeżeli organy celne stwierdzą, że przyczyną braku możliwości określenia dokładnej kwoty prawnie należnych wobec danego towaru opłat celnych przywozowych lub opłat celnych wywozowych był czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych, terminu określonego w art. 2 nie stosuje się.

„1. Jeżeli właściwe władze stwierdzą, że od osoby zobowiązanej do zapłaty nie zażądano uiszczenia całości lub części kwoty należności celnych przywozowych lub wywozowych wymaganych zgodnie prawem w odniesieniu do towaru zgłoszonego do procedury celnej nakładającej obowiązek uiszczenia

W takim wypadku właściwe władze dokonują pokrycia zgodnie z odpowiednimi przepisami państw członkowskich". [tłumaczenie nieoficjalne]

2. Kodeks celny

6. Rozporządzenie nr 1697/79 zostało uchylone przez rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny[3] (zwane dalej kodeksem celnym), które weszło w życie w dniu 1 stycznia 1994 r.[4]. Artykuł 221 ust. 3 kodeksu celnego stanowi:

„Powiadomienie dłużnika nie może nastąpić po upływie trzech lat, licząc od dnia powstania długu celnego. Jednakże gdy przyczyną tego, że organy celne nie mogły określić dokładnej kwoty opłat prawnie należnych, był czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych, dłużnika można powiadomić po upływie wspomnianego trzyletniego terminu, o ile przewidują to obowiązujące przepisy".

B — *Prawo krajowe*

7. Zgodnie z obowiązującym w okresie właściwym dla okoliczności faktycznych sprawy przed sądem krajowym art. 34 ust. 1 Código de Procedimento e de Processo Tributario (ordynacji podatkowej) w wersji ustalonej przez rozporządzenie z mocą ustawy nr 154/91 z dnia 23 kwietnia 1991 r., portugalska administracja podatkowa dysponowała terminem dziesięciu lat na przeprowadzenie retrospektywnego pokrycia należności celnych przywozowych, jeśli wysokość kwoty opłat nie mogła zostać określona ze względu na działanie o charakterze oszukańczym.

III — Stan faktyczny, postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

8. W październiku 1993 r. ze statku pochodzącego z Turcji wyładowano w portugalskim porcie Setúbal określoną ilość oliwy przeznaczonej dla przedsiębiorstwa ZF Zefeser. Pozostała część oliwy znajdująca się na statku została zgłoszona organom celnym jako towar tranzytowy. Następnie statek kontynuował rejs do Ceuty (Hiszpania), gdzie miał być dokonany rozładunek owej pozostałej części oliwy. Zgodnie z informacjami władz hiszpańskich statek dotarł tam jednak bez wskazanego ładunku.

9. Na podstawie tych informacji, w dniu 9 kwietnia 1997 r., czyli trzy lata po okolicznościach, które doprowadziły do powstania

3 — Dz.U. L 302, str. 1.

4 — Porównaj art. 251 ust. 1 rozporządzenia nr 2913/92.

długu celnego, organ celny w Setúbal skierował do ZF Zefeser skorygowaną decyzję celną. Na skutek złożonego przez organy celne zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa z dnia 18 marca 1997 r., wszczęto dochodzenie przeciwko członkom zarządu przedsiębiorstwa w sprawie przemytu, fałszerstwa, oszustwa i tworzenia grupy przestępczej.

10. Równolegle do toczącego się postępowania karnego ZF Zefeser odwołała się od decyzji celnej przed portugalskim sądem w sprawach skarbowych, gdzie podniosła między innymi zarzut przedawnienia. Skarga została oddalona przez właściwy portugalski Tribunal Tributário de Primeira Instância z uzasadnieniem, że mający zastosowanie termin przedawnienia wynosi dziesięć lat, a nie trzy, ponieważ dopuszczono się czynów podlegających postępowaniu sądowemu w sprawach karnych.

11. Wyrok ten został uchylony w dniu 12 października 2004 r. przez Tribunal Central Administrativo. Sąd wskazał w uzasadnieniu, że zastosowanie ma trzyletni termin przedawnienia w związku z tym, że w międzyczasie Supremo Tribunal de Justiça utrzymał w mocy i określił jako prawomocny wyrok w sprawie karnej wydany przez Tribunal Judicial de Setúbal z dnia 10 stycznia 2001 r., na mocy którego oskarżeni zostali uniewinnieni z braku dowodów.

12. Portugalskie ministerstwo finansów odwołało się od wydanego przez Tribunal Central Administrativo wyroku w sprawie administracyjnej do Supremo Tribunal Administrativo.

13. Sąd krajowy ma wątpliwość, czy jest zgodne z prawem wspólnotowym, aby odstąpić od stosowania trzyletniego terminu przedawnienia, jeśli istnieją zaledwie poszlaki popełnienia przestępstwa, a wszczęte w tej sprawie dochodzenie karne nie doprowadziło do wydania wyroku skazującego. W szczególności powstaje kwestia, czy rozszerzająca wykładnia art. 3 rozporządzenia może naruszyć prawa dłużników w ten sposób, że mogłaby umożliwić administracji nadmierne wydłużenie terminu na wszczęcie postępowania w sprawie retrospektywnego pokrycia należności celnych przywozowych poprzez składanie zawiadomień o popełnieniu przestępstwa.

14. Supremo Tribunal Administrativo uznał, że wykładnia wskazanego art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 jest sporna i w związku z tym postanowił zawiesić postępowanie oraz skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

1) Czy w rozumieniu art. 3 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1697/79 z dnia 24 lipca

1979 r. kwalifikacji czynu jako „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" dokonuje organ celny i jest ona wystarczająca, czy też kwalifikacji takiej powinien dokonać właściwy sąd karny?

2) W tym drugim przypadku, czy wystarczające jest zwykłe wniesienie oskarżenia przez organ właściwy w sprawach karnych (w przypadku Portugalii — przez prokuraturę), czy też konieczne jest skazanie dłużnika w danym procesie karnym?

3) Ponownie w drugim z powyższych przypadków, czy należy wyciągnąć odmienne wnioski z faktu uniewinnienia dłużnika przez sąd na podstawie zasady „in dubio pro reo" oraz z faktu uniewinnienia go wskutek udowodnienia, że nie popełnił on danego przestępstwa?

4) W przypadku odstąpienia przez prokuraturę od wniesienia aktu oskarżenia wskutek uznania, że brak jest znamion czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych, jakie powinny być tego skutki? Czy taka decyzja uniemożliwia podjęcie działań w celu pokrycia niepobranych należności?

5) W razie gdy prokuratura lub sam sąd karny umorzy postępowanie karne z powodu przedawnienia ścigania, czy ta decyzja powoduje, że nie można podjąć działań w celu pokrycia tych niepobranych należności?

IV — Postępowanie przed Trybunałem

15. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 11 stycznia 2006 r. został zarejestrowany w sekretariacie Trybunału w dniu 6 lutego 2002 r.

16. ZF Zefeser, rząd portugalski i irlandzki oraz Komisja wnieśli uwagi na piśmie w terminie wskazanym w art. 23 regulaminu Trybunału.

17. W rozprawie ustnej w dniu 1 marca 2007 r. wzięli udział przedstawiciele stron, które uprzednio złożyły uwagi na piśmie, celem przedstawienia oświadczeń ustnych.

V — Podstawowe argumenty stron

A — *Pierwsze i drugie pytanie prejudycjalne*

18. Rząd portugalski, rząd irlandzki oraz Komisja powołują się na art 2 rozporządzenia, zgodnie z którym kwalifikacji danego zachowania jako „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" dokonują wyłącznie krajowe organy celne. Przemawia za tym, poza systematyką przepisów, również brzmienie art. 3 rozporządzenia, który nie wymaga wyroku skazującego. Strony te powołują się ponadto na wyrok w sprawie Meico–Fell[5], w którym Trybunał uznał, że organy celne są właściwe dla retrospektywnego pokrycia należności celnych przywozowych.

19. ZF Zefeser kwestionuje powyższy pogląd podnosząc, że działanie może zostać określone jako przestępstwo dopiero wówczas, gdy zostało ono stwierdzone na mocy prawomocnego wyroku. Jedynie w takim przypadku możliwe jest odesłanie do naruszeń prawa karnego przy retrospektywnym pokryciu należności celnych. Zasady pewności prawa i domniemania niewinności sprzeciwiają się temu, aby ocena prawna dokonana przez organy celne i prokuraturę stanowiły podstawę retrospektywnego pokrycia należności.

B — *Trzecie pytanie prejudycjalne*

20. Co się tyczy konsekwencji, które powstałyby w przypadku uniewinnienia, rząd portugalski i irlandzki podnoszą, że decydujące jest jedynie popełnienie czynu karalnego, a nie wynik postępowania karnego.

21. Komisja jest natomiast zdania, że termin określony w art. 3 rozporządzenia nie może mieć zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ w postępowaniach karnych prowadzonych przeciwko członkom zarządu ZF Zefeser nie zdołano dowieść popełnienia czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych.

22. ZF Zefeser podziela ten pogląd i podnosi również, że zasada spójności prawa sprzeciwia się przyjęciu dwóch sprzecznych orzeczeń, tzn. uniewinnienia na płaszczyźnie prawa karnego i „skazania" w dziedzinie prawa celnego.

5 — Wyrok Trybunału z dnia 27 listopada 1991 r. w sprawie C-273/90 Meico–Fell, Rec. str. I-5569.

C — *Czwarte i piąte pytanie prejudycjalne*

23. Rząd portugalski, rząd irlandzki oraz Komisja wskazują na swą odpowiedź na pierwsze pytanie prejudycjalne, wedle której decydująca jest jedynie decyzja organów celnych. w związku z tym, zdaniem tych stron, brak wszczęcia postępowania karnego lub umorzenie postępowania nie sprzeciwiają się dokonaniu retrospektywnego pokrycia należności celnych przywozowych po upływie trzyletniego terminu przedawnienia.

24. ZF Zefeser jest zdania, że udzielenie odpowiedzi na czwarte pytanie prejudycjalne nie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia postępowania przed sądem krajowym, ponieważ w niniejszej sprawie wszczęto dochodzenie. Co się tyczy pytania piątego, ZF Zefeser proponuje, aby w świetle zasady domniemania niewinności udzielić na nie odpowiedzi, że umorzenie postępowania karnego sprzeciwia się retrospektywnemu pokryciu należności celnych przywozowych.

VI — Ocena prawna

A — *Uwagi wstępne*

25. Artykuł 2 ust. 1 i art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 oraz art. 221 ust. 3 i ust. 4 kodeksu celnego są przepisami prawa wspólnotowego określającymi terminy, w których właściwe władze mogą retrospektywnie pobrać od dłużnika niepobrane należności. Stanowią one w związku z tym nie tylko zwykłe przepisy proceduralne, lecz zawierają materialnoprawne terminy przedawnienia, których upływ wywiera, zgodnie ze wspólnotowym prawem celnym, skutki polegające na wygaśnięciu długu celnego [6].

26. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem uważa się na ogół, że przepisy proceduralne mają zastosowanie do wszystkich postępowań zawisłych w momencie ich wejścia w życie, w odróżnieniu od przepisów materialnych, które są zazwyczaj interpretowane w ten sposób, iż nie obowiązują w stosunku do sytuacji powstałych przed ich wejściem w życie [7]. Dla kwestii, według których przepisów powinno być dokonywane retrospektywne pokrycie należności, decydujący jest moment przyjęcia zgłoszenia celnego. Jeżeli zgłoszenia dokonano przed 1 stycznia 1994 r., to do retrospektywnego pokrycia należności będzie miał zastosowanie art. 2

6 — Wyrok Trybunału z dnia 23 lutego 2006 r. w sprawie C-201/04 Molenbergnatie, Zb.Orz. str. I-2049, pkt 39–41.

7 — Wyroki z dnia 6 lipca 1993 r. w sprawach połączonych C-121/91 i C-122/91 CT Control (Rotterdam) i JCT Benelux przeciwko Komisji, Rec. str. I-3873, pkt 22; z dnia 7 września 1999 r. w sprawie C-61/98 De Haan, Rec. str. I-5003, pkt 13; z dnia 14 listopada 2002 r. w sprawie C-251/00 Ilumitrónica, Rec. str. I-10433, pkt 29 oraz ww. wyrok w sprawie Molenbergnatie, pkt 31.

rozporządzenia nr 1697/79 [8]. Tak dzieje się w niniejszym przypadku, ponieważ w okresie właściwym dla okoliczności faktycznych sprawy przed sądem krajowym, a więc w momencie dokonania przywozu oliwy do portu w Setúbal w październiku 1993 r., i zgłoszenia wobec portugalskich organów celnych, że pozostała część ładunku stanowi towar tranzytowy, obowiązywało jeszcze wskazane rozporządzenie.

27. W postępowaniu przed sądem krajowym zastosowanie znajdują wobec tego materialnoprawne przepisy obowiązujące przed wejściem w życie kodeksu celnego oraz przepisy proceduralne tego kodeksu.

sposobność do rozpatrzenia kwestii dotyczących zasadniczych aspektów krajowego prawa proceduralnego oraz konstytucyjnego. Przede wszystkim chodzi tu o kwestię skutków prawnych, jakie decyzje krajowych organów ścigania wywierają w zakresie wspólnotowego prawa celnego. Chodzi więc o dziedzinę prawa, która obecnie, po utworzeniu we Wspólnocie unii celnej, wchodzi w przeważającej mierze w zakres wyłącznej kompetencji ustawodawczej Wspólnoty [9], jednak w ramach tak zwanego bezpośredniego stosowania prawa wspólnotowego przez administrację państw członkowskich jest w pierwszej kolejności stosowana przez władze krajowe [10].

B — *Analiza pytań prejudycjalnych*

a) Dopuszczalność przedmiotu wniosku

1. W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego

28. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sądu krajowego daje

29. W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że na podstawie art. 234 WE dopuszczalnym przedmiotem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym może być wyłącznie przedstawione przez sąd krajowy pytanie dotyczące ważności lub wykładni prawa wspólnotowego. Trybunał nie ma natomiast prawa rozpatrywać pytań dotyczą-

8 — H. Hampel, „Die Nacherhebung von Einfuhr — oder Ausfuhrabgaben nach dem Zollkodex", *Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern*, nr 3 (2000), str. 110. P. Scheuer, „Die Verjährung im gemeinschaftlichen Versandverfahren", *Recht der internationalen Wirtschaft*, nr 12 (1994), str. 1038, wskazuje, że ani kodeks celny, ani rozporządzenie Komisji (EWG) nr 2454/93 z dnia 2 lipca 1993 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania rozporządzenia Rady (EWG) nr 2913/92 ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny, ustanawiające przepisy w celu wykonania kodeksu celnego, nie przewidują retroaktywności. „Stare" okoliczności faktyczne należy w związku z tym oceniać w świetle zasady „tempus regit actum". Oznacza to, że ocena skutków, jakie wywierają dane okoliczności faktyczne, jest dokonywana na podstawie przepisów obowiązujących w czasie wystąpienia tych okoliczności.

9 — J. Sack [w] M. Dauses (wydawca), *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts*, C. II., pkt 13.

10 — R. Streinz, *Europarecht*, wydanie 5, Heidelberg 2001, pkt 479; S Galera Rodrigo, *Derecho aduanero español y comunitario*, Madrid 1995, str. 167–175; R. Stettner [w] M. Dauses, ww. w przypisie 9, B. III., pkt 11; R. Voß, Grabitz/Hilf, *Das Recht der Europäischen Union*, Art. 135 EWG, pkt 4 (uzupełnienie styczeń 2004 r.); H.J. Schütz, T. Bruha, D. König, *Casebook Europarecht*, Monachium 2004, str. 294.

cych wykładni lub ważności obowiązującego prawa krajowego [11].

30. Wykładnia stanowiącego przedmiot sporu rozporządzenia nr 1697/79 bez wątpienia mieści się w zakresie kompetencji Trybunału. Do prawa wspólnotowego zaliczają się bowiem na podstawie art. 234 akapit 1 lit. b) WE akty przyjęte przez instytucje Wspólnot, do których należy również całe wtórne prawo wspólnotowe. Jednak w przypadku nieokreślonego pojęcia „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" zawartego w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 powstaje pytanie, czy może ono być w ogóle przedmiotem wykładni Trybunału i czy ze względu na systemowy kontekst materialnego lub procesowego prawa karnego wykładnia ta wchodzi w zakres kompetencji instancji krajowych.

31. W wyroku w sprawie Meico–Fell [12] Trybunał orzekł, że pod pojęciem „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" należy rozumieć tylko czyny w rozumieniu prawa karnego państwa członkowskiego, którego właściwe organy dokonują retrospektywnego pokrycia długu [13]. Tym samym Trybunał zasadniczo przyjął pogląd rzecznika generalnego Van Gerven, który dostrzegł w tym sformułowaniu domyślne odesłanie [14] do prawa państw członkowskich. Rzecznik generalny wskazał bowiem w opinii sporządzonej w tej sprawie, że pojęcie „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" należy oceniać na podstawie mającego zastosowanie prawa krajowego. Podkreślił on przy tym, że ocena ta powinna być jednak dokonana przy zastosowaniu jednolitych, ustanowionych przez Trybunał wytycznych co do wykładni [15].

32. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału treści przepisu prawa wspólnotowego, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Wspólnocie autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając kontekst przepisu i cel danego uregulowania. W braku wyraźnego odesłania stosowanie prawa wspólnotowego może jednakże wymagać, w danym przypadku, odwołania się do prawa państw członkowskich, w sytuacji gdy sąd wspólnotowy nie może określić w prawie wspólnotowym lub w ogólnych zasadach prawa wspólnotowego

11 — Wynika to również z przypisanego mu w art. 220 akapit pierwszy WE zadania czuwania, w zakresie swojej właściwości, nad poszanowaniem prawa w wykładni i stosowaniu traktatu WE. Zobacz wyroki z dnia 15 lipca 1964 r. w sprawie 6/64 Costa, Rec. str. 1141, 1268 i z dnia 12 lipca 1984 r. w sprawie 107/83 Klopp, Rec. str. 2971, pkt 14.

12 — Wyżej wymieniony w przypisie 5, pkt 13.

13 — Ibidem, pkt 12.

14 — F. Fabian, „Erstattung, Erlass und Ausfuhrabgaben der Europäischen Gemeinschaft", *Studien zum internationalen Wirtschaftsrecht und Atomenergierecht*, tom 91, str. 130, dostrzega w tym pojęciu również milczące odesłanie do prawa krajowego z tym skutkiem, że prawo krajowe prowadzi do wykładni w ramach prawa wspónotowego.

15 — Opinia rzecznika generalnego Van Gerven z dnia 26 września 1991 r. w ww. w przypisie 5 sprawie Meico–Fell, pkt 5.

kryteriów pozwalających mu na doprecyzowanie znaczenia i zakresu przepisu prawa wspólnotowego przez autonomiczną wykładnię [16].

33. Odniesienia tego rodzaju są nieodzowne zwłaszcza wówczas, gdy ze względu na niewykonywanie kompetencji prawodawczej [17] lub nawet jej brak w konkretnej dziedzinie, Wspólnota nie stworzyła jednolitej terminologii w prawie wspólnotowym. Są one zatem skutkiem zasad ograniczonego upoważnienia szczegółowego i subsydiarności, inherentnych dla prawa wspólnotowego na podstawie art. 5 WE [18]. W związku z tym, w kontekście ryzyka, że pojęcie „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" może wobec obowiązującego w państwach członkowskich materialnego prawa karnego prowadzić do odmiennych wniosków, Trybunał wskazał we wspomnianym już wyroku w sprawie Meico–Fell, że prawnokarna kwalifikacja określonego zachowania nie była w ówczesnym wspólnotowym stanie prawnym zharmonizowana i podlegała w związku z tym prawu krajowemu [19].

34. Dla rozpatrzenia niniejszej sprawy większe znaczenie wydaje się mieć jednakże drugie stwierdzenie rzecznika generalnego Van Gerven, zgodnie z którym krajowe instancje są przy dokonywaniu wykładni prawa krajowego związane wytycznymi Trybunału Sprawiedliwości [20].

35. Rozumiem to stwierdzenie w ten sposób, że okoliczność, iż dana norma prawa

16 — Wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 18 grudnia 1992 r. w sprawie T-43/90 Díaz García przeciwko Parlamentowi, Rec. str. II-2619, pkt 36. w wyroku tym Sąd Pierwszej Instancji stwierdził w pkt 37 odnośnie zawartego w art. 2 ust. 4 załącznika VII do regulaminu pracowniczego pojęcia „zobowiązany z mocy prawa do utrzymania", że zarówno w prawie wspólnotowym, jak również w regulaminie pracowniczym brak jest wskazówek, na podstawie których sądy wspólnotowe mogłyby dokonać autonomicznej wykładni znaczenia i zakresu prawnego obowiązku utrzymania, na podstawie którego urzędnikowi przysługuje dodatek dla dzieci pozostających na jego utrzymaniu w rozumieniu art. 2 ust. 4 załącznika VII do regulaminu pracowniczego. W związku z tym należało ustalić, jakiemu krajowemu porządkowi prawnemu podlegał skarżący, aby zbadać, czy w ramach tego porządku prawnego był on z mocy prawa zobowiązany do utrzymywania — w rozumieniu regulaminu pracowniczego — dzieci swej konkubiny.

17 — F. Fabian, ww. w przypisie 14, wskazuje w zakresie przepisów dotyczących zwrotu, umorzenia i pokrycia retrospektywnego, że jakkolwiek Wspólnota uregulowała tę dziedzinę w prawie wspólnotowym w drodze rozporządzeń, to jednak różne krajowe przepisy państw członkowskich wpływają częściowo na sferę wspólnotowych przepisów dotyczących zwrotu, umorzenia i pokrycia retrospektywnego. Należy w tym kontekście odróżnić dwa rodzaje oddziaływań prawa krajowego w ramach uregulownych dziedzin. Po pierwsze, prawo krajowe może wywierać skutki poprzez konkretne odesłania, a po drugie, może ono wywoływać skutki uzupełniające poprzez odesłania ogólne. Obydwa rodzaje oddziaływań mogą również zachodzić jednocześnie, jak ma to np. miejsce w przypadku przepisów dotyczących zwrotu, umorzenia i pokrycia retrospektywnego. Jako przykład autor wskazuje art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 oraz odpowiadający mu art. 221 ust. 3 zdanie drugie kodeksu celnego. L. Gellert, „Anwendbarkeit der nationalen Abgabenordnung auch nach In-Kraft-Treten des Zollkodexes", *Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern*, rocznik 80 (2004), nr 6, str. 187, jest zdania, że kodeks celny daje podmiotom stosującym prawo możliwość stosowania w dalszym ciągu przepisów rozporządzenia w sprawie opłat w zakresie różnych kwestii prawnych. Możliwość ta wynika, po pierwsze, z bezpośredniego odesłania zawartego w przepisach kodeksu celnego do prawa krajowego, po drugie, z uprawnienia nadanego organom celnym do samodzielnego uregulowania określonych kwestii szczególnych i wreszcie z wykonywania swobodnego uznania administracyjnego w przypadkach, w których kodeks celny przewiduje podjęcie decyzji organów celnych w ramach swobodengo uznania. Kolejna możliwość stosowania rozporządzenia w sprawie opłat ma miejsce w przypadkach, w których kodeks celny stosuje niedookreślone pojęcia prawne, gdy ich znaczenia nie można ustalić w oparciu o sam kodeks celny.

18 — P. Witte i H.M. Wolffgang, *Lehrbuch des europäischen Zollrechts*, wydanie 4, Herne, Berlin 2003, str. 35, wskazują, że Rada i Komisja są organami wykonawczymi, które są uprawnione do działania wyłącznie w ramach ścisłego upoważnienia traktatowego i nie dysponują szerokim zakresem możliwości kształtowania prawa, jak ma to miejsce w przypadku ustawodawcy krajowego.

19 — Wyżej wymieniony w przypisie 5 wyrok w sprawie Meico–Fell, pkt 12.

20 — Wyżej wymieniona w przypisie 15 opinia w sprawie Meico–Fell, pkt 5.

wspólnotowego odsyła do prawa państwa członkowskiego, nie może prowadzić do tego, że prawo krajowe zostaje całkowicie pozbawione wpływu prawa wspólnotowego. Uważam natomiast, że prawo krajowe powinno szanować ramy ustanowione przez prawo wspólnotowe w domyślnym odesłaniu. Dotyczy to moim zdaniem zwłaszcza przypadków, w których, jak w niniejszej sprawie, nie chodzi o kwestię należącą do materialnego prawa karnego, lecz wyłącznie o proceduralne znaczenie pojęcia „czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych". Dotyczy ono bowiem skutków prawnych postanowień prokuratury lub orzeczeń sądu w procesie karnym w zakresie stosowania w praktyce przez organy państw członkowskich procedury pokrycia retrospektywnego.

36. Inaczej niż w sprawie Meico–Fell, w niniejszym przypadku dokonaniu wykładni tego pojęcia przez Trybunał nie stoi na przeszkodzie brak kompetencji Wspólnoty w zakresie prawa karania (ius puniendi) [21], lecz organizacyjne lub administracyjne władztwo państw członkowskich w ramach wykonywania prawa wspólnotowego. Należy przez to rozumieć uprawnienie państw członkowskich do wskazania, w braku ogólnej procedury wspólnotowej, organów administracji [22] i sądownictwa [23], właściwych w zakresie stosowania prawa wspólnotowego na płaszczyźnie państw członkowskich. Jednakże to władztwo administracyjne nie zwalnia państw członkowskich z obowiązku wykonywania określonych wytycznych, które nakłada na nie prawo wspólnotowe, jak przede wszystkim nakazu efektywności w najszerszym rozumieniu praktycznej skuteczności prawa wspólnotowego przy jego transpozycji [24].

21 — Jak wskazał rzecznik generalny Ruiz-Jarabo Colomer w swej opinii z dnia 26 maja 2005 r. w sprawie C-176/03 Komisja przeciwko Radzie, Zb.Orz. str. I-7879, pkt 27 i nast., istnieje daleko idąca zgodność co do tego, że w prawie wspólnotowym brak jest wyrażonego wprost lub domyślnie uprawnienia do stosowania sankcji karnych. Odesłał on w tym zakresie do wyroku Trybunału z dnia 11 listopada 1981 r. w sprawie 203/80 Casati, Rec. str. 2595, pkt 27, w którym stwierdzono, że zasadniczo ustawodawstwo karne należy do kompetencji państw członkowskich. Trybunał stwierdził również w wyrokach z dnia 16 czerwca 1998 r. w sprawie C-226/97 Lemmens, Rec. str. I-3711, pkt 19 i z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie C-274/96 Bickel i Franz, Rec. str. I-7637, pkt 17, że prawo karne i prawo postępowania karnego zasadniczo pozostają w zakresie kompetencji państw członkowskich. Z drugiej strony uznane jest, że na podstawie zasady lojalnej współpracy ustanowionej w art. 10 WE Wspólnota może zmusić państwa członkowskie do karnego ścigania zachowań, które naruszają porządek prawny Wspólnoty. W zakresie rozwoju orzecznictwa dotyczącego obowiązku państw członkowskich do ścigania naruszeń prawa Wspólnotowego zob. wyroki z dnia 2 lutego 1977 r. w sprawie 50/76 Amsterdam Bulb, Rec. str. 137; z dnia 21 września 1989 r. w sprawie 68/88 Komisja przeciwko Grecji, Rec. str. 2965 i z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-186/98 Nunes i de Matos, Rec. I-4883, pkt 14.

22 — R. Voß, ww. w przypisie 10, art. 135 EWG, pkt 4 i pkt 9; W. Kahl, *Kommentar zum EUV/EGV*, wydanie pierwsze (1999), art. 10, str. 377, pkt 24, wskazuje na „zasadę stosowania krajowych postępowań", zgodnie z którą wykonanie prawa wspólnotowego jest określane według prawa krajowego, zwłaszcza według krajowego prawa postępowania administracyjnego i prawa ustroju adminstracji, o ile prawo wspólnotowe nie przewiduje uregulowań w tym zakresie.

23 — K. Lenaerts, D. Arts, I. Maselis, *Procedural Law of the European Union*, wydanie drugie, Londyn 2006, str. 83, pkt 3–001, wskazują, że prawo wspólnotowe jest stosowane głównie przez sądy państw członkowskich. Ponieważ Wspólnota nie posiada własnego prawa proceduralnego, w ramach porządku prawnego każdego państwa członkowskiego leży obowiązek określenia właściwości sądów i przepisów proceduralnych służących do wykonania praw podmiotowych przyznanych jednostkom przez prawo wspólnotowe. W tym kontekście zob. wyroki z dnia 16 grudnia 1976 r. w sprawie 33/76 Rewe, Rec. str. 1989, pkt 5 i w sprawie 45/76 Comet, Rec. str. 2043, pkt 13; z dnia 14 grudnia 1995 r. w sprawie C-312/93 Peterbroeck, Rec. str. I-4599, pkt 12 oraz wyroki z dnia 20 września 2001 r. w sprawie C-453/99 Courage i Crehan, Rec. str. I-6297, pkt 29; z dnia 11 września 2003 r. w sprawie C-13/01 Safalero, Rec. str. I-8679, pkt 49 i z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie C-432/05 Unibet, Zb.Orz. str. I-2271, pkt 39.

24 — Zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej przepisy dotyczące postępowania w sprawach mających na celu zapewnienie ochrony uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa wspólnotowego nie mogą być mniej korzystne niż w przypadku podobnych postępowań o charakterze wewnętrznym (zasada równoważności) i nie mogą powodować w praktyce, że korzystanie z uprawnień wynikających z prawa wspólnotowego stanie się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione (zasada skuteczności) (por. w tym kontekście między innymi ww. w przypisie 23 wyrok w sprawie Peterbroeck, pkt 12, wyroki z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-78/98 Preston i in., Rec. str. I-3201, pkt 31; z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie C-201/02 Wells, Rec. str. I-723, pkt 65 i pkt 67 oraz ww. w przypisie 23 wyrok w sprawie Unibet, pkt 43.

37. Jednolite stosowanie prawa celnego jest konieczne nie tylko na tle dużego znaczenia unii celnej dla Wspólnoty w ramach polityki integracyjnej i gospodarki [25], lecz służy również dochowaniu zasad państwa prawa w stosunku pomiędzy władzami i obywatelem. Terminy prekluzyjne i przedawnienia obowiązują bowiem dla celów pewności prawa i ich funkcją jest zarówno ochrona dłużnika należności, jak również ochrona władz [26]. Moim zdaniem, uwzględniając te istotne aspekty oraz mając na uwadze zapewnienie jednolitego obowiązywania prawa wspólnotowego i równouprawnienia dłużników należności, które stanowią jeden z celów rozporządzenia nr 1697/79 (wskazanego w pkt 4), autonomia proceduralna państw członkowskich powinna zostać ograniczona celem ustalenia jednolitej regulacji dla prawa celnego Wspólnoty [27].

38. W związku z tym, mając na uwadze proceduralne znaczenie niedookreślonego pojęcia „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych", Supremo Tribunal Administrativo przedłożył pytanie o wykładnię prawa wspólnotowego, którego rozpatrzenie podlega kompetencji Trybunału w ramach postępowania dotyczącego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 234 akapit 1 lit. b) WE.

b) Wykładnia rozporządzenia

i) Wykładnia językowa

39. Jak wielokrotnie stwierdził Trybunał, z konieczności jednolitej wykładni przepisów wspólnotowych wynika nakaz interpretowania i stosowania przepisów w świetle

25 — Nawet jeśli cele Wspólnoty od początku wykraczały poza stworzenie samej unii celnej pomiędzy państwami członkowskimi, to fakt, że jest ona wśród polityk wymieniana na pierwszym miejscu, wskazuje na jej duże znaczenie. Jest ona ogniskową prawie wszystkich innych celów i polityk. Również po utworzeniu Unii Europejskiej i rynku wewnętrznego nic się w tym zakresie nie zmieniło, choć obecnie unia celna łączy się z rynkiem wewnętrznym i polityką handlową, co wskazuje na postęp integracji. Bez unii celnej nie jest możliwa wspólna polityka transportowa ani wspólna polityka rolna. Bez unii celnej nie może również istnieć swobodny przepływ osób i usług. Swobodny przepływ towarów wymusza swobodny przepływ kapitału przynajmniej w takim zakresie, w jakim należna jest zapłata za dostawy towarów. Niejednolite stosowanie prawa celnego prowadzi do zmian w przepływie i szkodzi finansowym interesom Wspólnoty, tym bardziej że cła i opłaty o skutku równoważnym nie są już pobierane krajowo, lecz są przyznawane Wspólnocie w celu finansowania jej zadań (zob. w tym kontekście J. Sack, ww. w przypisie 9, pkt 6–8).

26 — Porównaj wyroki z dnia 15 września 1998 r. w sprawie C-260/96 Spac, Rec. I-4997, pkt 19; z dnia 10 lipca 1997 r. w sprawie C-261/95 Palmisani, Rec. I-4025, pkt 28 i z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-90/94 Haahr Petroleum, Rec. I-4085, pkt 48.

27 — J. Schwarze, *Europäisches Verwaltungsrecht*, tom II, wydanie pierwsze, Baden-Baden 1988, str. 1058 i nast., słusznie wskazuje, że jednym z celów prawodawcy wspólnotowego przy ustanawianiu rozporządzenia nr 1697/79 było właśnie stworzenie jednolitych regulacji proceduralnych przy ograniczeniu krajowego prawa administracyjnego, aby zapobiec ryzyku odmiennego stosowania w ramach administracji.

różnych wersji językowych [28]. Punktem wyjścia dla wykładni powinien być zatem sposób, w jakim sporne pojęcie zostało przedstawione w różnych wersjach językowych. Widoczne jest przy tym, że niektóre wersje językowe, w szczególności wersja niemiecka i niderlandzka, w których jest mowa o „Handlungen, die strafrechtlich verfolgbar sind" i o „een strafrechtelijk vervolgbare handeling", nie zawierają wyraźnego wskazania co do kwestii, czy w konkretnym przypadku postępowanie dotyczące stanu faktycznego istotnego pod względem prawa karnego musi się w ogóle toczyć przed sądem karnym, czy też wystarcza sama abstrakcyjna karalność danego zachowania wedle materialnego prawa karnego.

40. Wersje portugalska, francuska, hiszpańska, angielska i włoska („um acto passível de procedimento judicial repressivo", „un acte passible de poursuites judiciaires répressives", „un acto que puede dar lugar a la incoación de un proceso judicial punitivo", „an act that could give rise to criminal court proceedings", „un atto passibile di un'azione giudiziaria repressiva") wskazują jednoznacznie na karne postępowanie sądowe, a nawet na możliwość zastosowania sankcji karnych, co wskazuje na to, że wystąpienie czynu podlegającego postępowaniu sądowemu w sprawach karnych można przyjąć dopiero wówczas, gdy do sądu karnego wniesiony zostanie akt oskarżenia i po przeprowadzeniu rozprawy głównej sąd wyda wyrok skazujący. Mając na względzie precyzyjne wskazania tych wersji językowych, należy przyjąć, że tego rodzaju wykładnia w większym stopniu odpowiada woli prawodawcy wspólnotowego.

41. Wyraźnie szerokie sformułowanie, które prawodawca wspólnotowy zastosował w celu opisania czynu karalnego, nie stoi na przeszkodzie tej wykładni. Moim zdaniem przemawia ono raczej za tym, że w konkretnym przypadku karalność musi zostać stwierdzona wedle kryteriów materialnych i procesowych przepisów prawa karnego obowiązującego w danym państwie członkowskim. Musi ona być rozpatrywana na tle ówczesnego stanu prawa wspólnotowego i obowiązującego wówczas konsensusu w kwestii braku prawa karania Wspólnoty.

ii) Wykładnia systemowa i teleologiczna

42. Rządy portugalski i irlandzki oraz Komisja wywodzą z ogólnej właściwości krajowych organów celnych w zakresie retrospektywnego pokrycia należności celnych przywozowych lub wywozowych, które nie zostały jeszcze zażądane od dłużnika zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1697/79, uprawnienie organów celnych

28 — Wyroki z dnia 5 grudnia 1967 r. w sprawie 19/67 Van der Vecht, Rec. str. 445, 461; z dnia 12 lipca 1979 r. w sprawie 9/79 Koschniske, Rec. str. 2717, pkt 6 i z dnia 27 marca 1990 r. w sprawie C-372/88 Cricket St. Thomas, Rec. I-1345, pkt 19. Trybunał stwierdził w tych wyrokach, że konieczność jednolitej wykładni rozporządzeń wspólnotowych wyklucza odrębne rozpatrywanie danej wersji przepisu i nakazuje, w razie wątpliwości, dokonywanie interpretacji i stosowanie w świetle innych wersji językowych.

do skutecznego określania w ramach prawa wspólnotowego, czy ma miejsce „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych".

43. Twierdzenie to należy zakwestionować, wskazując, że o ile organy celne są w sposób bezsporny właściwe w zakresie retrospektywnego pokrycia niepobranych należności na podstawie odpowiednich przepsów, to z samego tego uprawnienia nie wynikają żadne wnioski dotyczące ewentualnych dodatkowych kompetencji organów celnych w prawie wspólnotowym w zakresie uznania danego zachowania za karalne.

44. Z celu i znaczenia rozporządzenia nr 1697/79 wynika natomiast, że treść art. 2 ust. 1 oraz art. 3 ust. 1 ogranicza się do stworzenia podstawy prawnej pokrycia retrospektywnego. Ta norma prawa wspólnotowego określa bowiem, w jakich przypadkach cła mogą być retrospektywnie pobrane od dłużnika w sytuacji, gdy właściwe organy celne stwierdzą, że pierwotne pokrycie było błędne lub niekompletne [29]. Wprawdzie obydwa przepisy wskazują na kompetencję właściwych organów w zakresie stwierdzenia, czy wystąpiły przesłanki pokrycia retrospektywnego, jednak nie można z nich wywnioskować, na podstawie jakich kryteriów właściwe organy mają dokonać tego stwierdzenia.

45. Zasadniczo zarówno znajomość procedur celnych, jak również doświadczenie i szczególna wiedza fachowa, którymi dysponują organy celne, przemawiają za ich kompetencją w dziedzinie ustalania stanu faktycznego, jak ma to miejsce w niektórych państwach członkowskich [30]. Jednak ta kompetencja do dokonywania ustaleń nie może być stawiana na równi z oceną

29 — Zasadniczo organy celne są zobowiązane do pokrycia retrospektywnego, chyba że zachodzi przypadek niedopuszczalności wskazany w art. 5 ust. 1 lub nastąpi uznanie zgodnie z art. 5 ust. 2 rozporządzenia nr 1697/79.

30 — C. Berr, H. Trémeau, *Le droit douanier communautaire et national*, wydanie 7, Paryż 2006 r., wskazują, że zgodnie z prawem francuskim stwierdzenie naruszeń prawa podlega wprawdzie zasadniczo właściwości urzędników „*police judiciaire*", jednak urzędnicy celni posiadają ze względów historycznych szerokie kompetencje śledcze w zakresie ceł (str. 509). Są oni między innymi uprawnieni do przeprowadzania dochodzeń w imieniu i pod kontrolą prokuratury lub sędziego śledczego. W celu skoordynowania współpracy pomiędzy organami ścigania i organami celnymi, w dniu 5 grudnia 2002 r. utworzono na mocy rozporządzenia tzw. „service national de douane judiciaire", podlegający „*directeur général des douanes et droits indirects*". Zadaniem tego organu jest przeprowadzanie dochodzeń i zbieranie dowodów w dziedzinie zwalczania naruszeń prawa celnego, fałszowania znaków towarowych i piractwa oraz związanych z tym przestępstw (str. 510 i nast.). P. Scheurmann-Kettner, *Abgabenordnung* (wydawcy: Karl Koch, Rolf-Detlef Scholtz), wydanie 5, Kolonia/Berlin/Bonn/Monachium 1996, wskazuje na niemieckie prawo, zgodnie z którym organy skarbowe (Finanzamt, Hauptzollamt, Bundesamt für Finanzen und Familienkasse) mają podobne kompetencje śledcze jak prokuratura przy wykrywaniu przestępstw (§ 397, pkt 3–15). Za tym ograniczeniem monopolu prokuratury na kompetencje śledcze przemawiają istotne względy. Wykrywania przestepstw podatkowych nie można oddzielić od ustalenia podstaw opodatkowania, zadań organów skarbowych w postępowaniu podatkowym i od wykonywania kontroli podatkowej w zakresie ceł i akcyzy. Poszlaki wskazujące na wystąpienie przestępstw podatkowych są na ogół wykrywane w postępowaniu podatkowym, zwłaszcza przy kontrolach zewnętrznych. Przeprowadzanie dochodzeń karnych przez organy skarbowe pozwala uniknąć podwójnej pracy administracji, niepotrzebnych opóźnień postępowania oraz umożliwia wykorzystanie szczególnej wiedzy organów skarbowych (§ 386, pkt 3).

danego zachowania wedle prawa karnego [31], której dokonywanie jest, zgodnie z tradycjami konstytucyjnymi państw członkowskich, zasadniczo zastrzeżone dla organów stosowania prawa karnego [32]. Odmienna wykładnia prowadziłaby do przyznania organom celnym i skarbowym, należącym do władzy wykonawczej, pozycji quasi-sądowniczej, co nie znajduje poparcia ani w tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich, ani w prawie wspólnotowym.

46. Z art. 135 WE oraz z połączenia tego postanowienia pierwotnego prawa wspólnotowego z postanowieniami Traktatu o Unii Europejskiej w zakresie współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych wynika, że kwestie ceł oraz prawa karnego mają, zgodnie z wolą prawodawcy wspólnotowego, pozostać autonomicznymi dziedzinami w ramach działań suwerennych [33]. Artykuł 135 zdanie 1 WE zawiera upoważnienie Rady do podejmowania środków w celu wzmocnienia współpracy celnej między państwami członkowskimi i między nimi a Komisją, przy czym w zdaniu 2 zostaje wyjaśnione, że środki te nie dotyczą ani stosowania krajowego prawa karnego, ani krajowej administracji wymiaru sprawiedliwości [34]. Przeprowadzony w prawie wspólnotowym zasadniczy podział na cła i wymiar sprawiedliwości wskazuje moim zdaniem na to, że rozważania organów celnych co do karalności danego zachowania nie mogą zastąpić oceny sądu [35].

31 — P. Faucherand, „La lutte contre la fraude douanière: un impératif pour l´Union européenne", *Revue du marché unique européen*, nr 1 (1995), słusznie wskazuje na rozróżnienie kompetencji pomiędzy śledcze organy celne i sądy. Zadanie tych organów dochodzeniowych w zakresie zwalczania oszustw polega na przedkładaniu sądom dowodów, które mają je przekonać o zaistnieniu naruszenia prawa (str. 78). Wszczęcie postępowania karnego odbywa się co do zasady w zaawansowanym stadium dochodzenia (str. 81); C. Berr i H. Trémeau, ww. w przypisie 30, wskazują na podstawową we francuskim prawie karnym zasadę przekonania sędziego (str. 541). W związku z tym wyłącznie do sędziego należy dokonanie oceny prawnej okoliczności faktycznych i przedłożonych mu środków dowodowych (str. 547). P. Scheurmann-Kettner, ww. w przypisie 30, § 399, pkt 3 i nast., jest zdania, że niemiecki stan prawny nie jest odmienny. Organy skarbowe są w ramach ich właściwości zobowiązane do interweniowania w zakresie wszelkich ściganych przestępstw, o ile wystąpią rzeczywiste poszlaki. Jeśli dochodzenie wykaże konieczność sporządzenia aktu oskarżenia, organy skarbowe zwracają się do sędziego z wnioskiem o wydanie nakazu karnego, o ile stan sprawy jest wystarczający, a w pozostałych przypadkach przedkładają one akta prokuraturze. W zakresie dotyczącym opisanego postępowania sądowego w podatkowym prawie karnym w Niemczech i Francji zob. H. Bremer, *Das deutsche und französische Steuerstrafrecht und Verfahrensrecht im Vergleich*, Baden-Baden 2003, str. 210, 227. P. Witte, *Zollkodex*, wydanie 3, Monachium 2002 Artykuł 221, pkt 8 wskazuje na podobny rozkład kompetencji w prawie austriackim, ponieważ zachowania karalne stanowią jedynie takie naruszenia przepisów skarbowych, które są ścigane wyłącznie przed sądem lub izbą orzekającą.

32 — P. Sánchez, „Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union" (Lizbona, 18–21 maja 1994 r.), *Boletim de documentação e direito comparado*, nr 59/60, rocznik 1994, str. 453, wskazuje w zakresie dotyczącym hiszpańskiego porządku prawnego, że nie można mylić uprawnień śledczych z funkcją orzeczniczą, ponieważ ta ostatnia jest zgodnie z art. 117 ust. 3 hiszpańskiej konstytucji zastrzeżona dla sędziów.

33 — Na mocy traktatu z Amsterdamu postanowienia w dziedzinach wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych wedle traktatu z Maastricht (tzw. trzeci filar) zostały częściowo przeniesione z zakresu współpracy międzyrządowej do zakresu WE. Artykuł 135 WEdotyczący współpracy celnej został wprowadzony pod osobnym tytułem w zakres kompetencji Wspólnoty. Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych w dalszym ciągu należy do zakresu współpracy międzyrządowej. Współpraca ta rozciąga się na podstawie art. 29 akapit drugi UE oraz na podstawie art. 30 ust. 1 lit. a) UE również na organy celne, o ile ich działania dotyczą ścigania przestępstw (zob. R. Voß, ww.w przypisie 10, art. 135 EWG, pkt 2 i nast.).

34 — P. Faucherand, ww. w przypisie 31, str. 87, wskazuje na okoliczność, że przy planowaniu na poziomie wspólnotowym środków zmierzających do poprawy współpracy pomiędzy administracjami państw członkowskich w dziedzinie zwalczania przemytu zadbano o to, aby nie naruszyć działań organów ścigania i sądów karnych.

35 — Rzecznik generalny Ruiz-Jarabo Colomer wskazuje w ww. w przypisie 21 opinii w sprawie C-176/03 Komisja przeciwko Radzie, pkt 78, że pod pojęciem „administracji wymiaru sprawiedliwości" w rozumieniu art. 135 WE należy rozumieć kompetencję do stosowania prawa karnego, która niewątpliwie należy do sądów karnych.

47. Rzecznik generalny Van Gerven wychodzi z podobnego założenia, wyraźnie wskazując w opinii w sprawie Meico–Fell, że sąd krajowy jest zobowiązany do ustalenia na podstawie obowiązującego prawa krajowego, czy wystąpił „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych” [36]. Wywód ten został uzupełniony stwierdzeniem, że omawiane pojęcie prawne w sposób konieczny dotyczy czynów zagrożonych sankcjami, które muszą zostać stwierdzone przez sąd [37].

48. Z wykładni systematycznej i teleologicznej wynika zatem, że zawarte w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 odesłanie odnosi się nie tylko do materialnego prawa karnego państw członkowskich, ale również do proceduralnego prawa karnego.

iii) Wykładnia w świetle praw podstawowych Wspólnoty

49. Wniosek ten potwierdza wykładnia przepisów rozporządzenia nr 1697/79 w świetle podstawowych praw proceduralnych Wspólnoty, przede wszystkim w świetle prawa do sprawiedliwego procesu.

50. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem prawa podstawowe należą do ogólnych zasad prawa, których dochowanie ma zapewniać Trybunał Sprawiedliwości [38]. Kieruje się on przy tym wspólnymi tradycjami konstytucyjnymi państw członkowskich i wskazówkami, jakie wynikają z traktatów międzynarodowych w zakresie ochrony praw człowieka, w ustanowieniu których państwa członkowskie brały udział lub do których przystąpiły. W tych ramach szczególne znaczenie ma podpisana w dniu 4 listopada 1950 r. w Rzymie Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC) [39].

51. W toku dalszego rozwoju europejskiego procesu integracyjnego orzecznictwo to zostało również ugruntowane w art. 6 ust 2 UW. Zgodnie z tym przepisem Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w EKPC oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla

36 — Wyżej wymieniona w przypisie 15 opinia rzecznika generalnego Van Gerven w sprawie Meico–Fell, pkt 5.

37 — Ibidem, pkt 8, chociaż, jak wskazuje rzecznik generalny Van Gerven, dany sąd państwa członkowskiego nie musi być koniecznie sądem karnym.

38 — Porównaj opinię prawną 2/94 z dnia 28 marca 1996 r. Rec. str. I-1759, pkt 33 oraz wyroki z dnia 12 listopada 1969 r. w sprawie 26/69 Stauder, Rec. str. 419, pkt 7; z dnia 12 lipca 1957 r. w sprawach 7/56 i od 3/57 do 7/57 Algera i in. przeciwko CECA, Rec. str. 81, 117 oraz z dnia 29 maja 1997 r. w sprawie C-299/95 Kremzow, Rec. str. I-2629, pkt 14.

39 — Porównaj np. wyroki z dnia 14 maja 1974 r. w sprawie 4/73 Nold przeciwko Komisji, Rec. str. 491; z dnia 13 grudnia 1979 r. w sprawie 44/79 Hauer, Rec. str. 3727, pkt 15; z dnia 15 maja 1986 r. w sprawie 222/84 Johnston, Rec. str. 1651, pkt 18 oraz z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie C-7/98 Krombach, Rec. str. I-1935, pkt 25.

państw członkowskich jako zasady ogólne prawa wspólnotowego.

52. Trybunał wielokrotnie wskazał, że również państwa członkowskie powinny przy wykonywaniu regulacji wspólnotowych uwzględniać wymogi ochrony praw podstawowych we wspólnotowym porządku prawnym i w związku z tym stosować te regulacje tak dalece, jak tylko to możliwe, w zgodności z tymi wymogami [40]. Wynika stąd, że państwa członkowskie są w takim samym stopniu jak instytucje wspólnotowe bezpośrednio związane wspólnotowymi prawami podstawowymi, o ile działają w zakresie stosowania traktatów [41]. Przesłanka ta jest niewątpliwie spełniona w przypadku, w którym państwa członkowskie są właściwe w zakresie administracyjnego wykonania prawa celnego, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie.

53. Z orzecznictwa Trybunału wynika ponadto, że gdy uregulowanie krajowe podlega zakresowi stosowania prawa wspólnotowego, Trybunał, do którego wniesiony został wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, powinien wskazać sądowi krajowemu wszystkie elementy wykładni konieczne dla dokonania przez ten sąd oceny zgodności uregulowania krajowego z prawami podstawowymi, których poszanowanie zapewnia tenże Trybunał [42].

— Prawo do sprawiedliwego procesu

54. Dla udzielenia odpowiedzi na pierwsze pytanie istotna jest treść art. 6 ust. 1 EKPC,

40 — Wyroki z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie C-292/97 Karlsson i in., Rec. str. I-2737, pkt 37; z dnia 24 marca 1994 r. w sprawie C-2/92 Bostock, Rec. str. I-955, pkt 16; z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie C-351/92 Graff, Rec. str. I-3361, pkt 17; z dnia 18 czerwca 1991 r. w sprawie C-260/89 ERT, Rec. str. I-2925, pkt 42; z dnia 13 lipca 1989 r. w sprawie 5/88 Wachauf, Rec. str. 2609, pkt 19 oraz wyrok Trybunału z dnia 25 listopada 1986 r. w sprawach 201/85 i 202/85 Klensch, Rec. str. 3477, pkt 8.

41 — J. C. Moitinho de Almeida, „Protección de los derechos fundamentales en la jurisprudencia del TJCE", *El Derecho comunitario europeo y su aplicación judicial* (wydawcy: Gil Carlos Rodríguez Iglesias, Diego Liñan Nogueras), Madryt 1993, str. 113; F. Brosius-Gersdorf, *Bindung der Mitgliedstaaten an die Gemeinschaftsgrundrechte — Die Grundrechtsbindung der Mitgliedstaaten nach der Rechtsprechung des EuGH, der Charta der Grundrechte der Europäischen Union und ihre Fortentwicklung*, Berlin 2005, str. 17–20; T. Jürgensen,I. Schlünder, „EG-Grundrechtsschutz gegenüber Maßnahmen der Mitgliedstaaten", *Archiv des öffentlichen Rechts*, nr 2 (1996), str. 208 i nast.; H.J. Schütz, T. Bruha, D. König, ww. w przypisie 10, str. 70, 294, 883, są zdania, że państwa członkowskie są związane wspólnotowymi prawami podstawowymi, jeżeli działają „w zakresie stosowania traktatow". Ma to bezspornie miejsce w przypadku wykonywania prawa wspólnotowego, ponieważ państwa członkowskie, które są co do zasady właściwe w tym zakresie, działają pod kątem funkcjonalnym jak „organy wspólnotowe"; A. Herrero de la Fuente, *La Carta de derechos fundamentales de la Unión Europea — Una perspectiva pluridisciplinar*, Zamora 2003, str. 229, 230, 235, wskazuje, że na wspólnotowe prawa podstawowe można się powoływać zarówno przed organami wspólnotowymi, jak również przed organami państw członkowskich, gdy stosują one normy prawa wspólnotowego.

42 — Wyżej wymienione w przypisie 40 wyroki w sprawie Bostock., pkt 16 oraz w sprawie ERT, pkt 42.

zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie, przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzyganiu o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. To prawo podstawowe zostało w podobny sposób ukształtowane w art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej [43], zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przed niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym uprzednio na mocy ustawy. Trybunał w sposób wyraźny wywiódł z tych praw podstawowych ogólną zasadę prawa wspólnotowego, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego procesu [44], która to zasada ma również zastosowanie w zakresie prawa karnego [45].

55. Wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej mają złożoną organizację sądownictwa, z dużą liczbą sądów o dokładnie rozdzielonych właściwościach i zakresach spraw. Istniejące w ramach Unii Europejskiej różne systemy sądowe odzwierciedlają różnorodne tradycje państw członkowskich. Większość porządków prawnych państw członkowskich przewiduje jednak, poza sądownictwem cywilnym i administracyjnym, również sądownictwo karne, charakteryzujące się szczególnym postępowaniem zmierzającym do stwierdzenia i osądzenia czynów karalnych. Zadaniem tego sądownictwa jest urzeczywistnienie uprawnienia państwa do wymierzania kar przy jednocze-

43 — Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej proklamowana w dniu 7 grudnia 2000 r. w Nicei (Dz.U. C 364, str. 1). Karta Praw Podstawowych nie została wprowadzona do traktatów i nie wskazuje jej art. 6 ust. 2 UE. Stanowi ona w pierwszej linii oświadczenie polityczne, którym czują się związani między innymi Komisja Europejska i Parlament Europejski. Wprawdzie nie można ignorować wyraźnie wyrażonej woli autorów Karty, którzy nie nadali jej prawnej mocy wiążącej, jednak zgadzam się ze stanowiskiem rzecznika generalnego Légera, że błędne byłoby nieprzyznanie jej jakiegokolwiek znaczenia (zob. opinię rzecznika generalnego Légera z dnia 10 lipca 2001 r. w sprawie Rada przeciwko Hautala C-353/99 P, Rec. str. I-9565, pkt 73–86). Należy ją natomiast uznać za konkretyzację wspólnych wartości europejskich. Stosowne wydaje się zatem przytaczanie jej przy wykładni prawa wspólnotowego (por. np. powołanie Karty Praw Podstawowych w opiniach rzeczników generalnych: Albera z dnia 1 lutego 2001 r. w sprawie C-340/99 TNT Traco, Rec. str. I-4109, pkt 94; Tizzano z dnia 8 lutego 2001 r. w sprawie C-173/99 BECTU, Rec. str. I-4881, pkt 26–28; Mischo z dnia 22 lutego 2001 r. w sprawach C-122/99 P i C-125/99 P, D i Szwecja przeciwko Radzie, Rec. str. I-4319, pkt 97; Jacobsa z dnia 14 czerwca 2001 r. w sprawie C-377/98 Niderlandy przeciwko Parlamentowi i Radzie, Rec. str. I-7079, pkt 197; Geelhoeda z dnia 5 lipca 2001 r. w sprawie C-413/99 Baumbast i R, Rec. str. I-7091, pkt 59, 110; Ruiza-Jaraba Colomera z dnia 4 grudnia 2001 r. w sprawie C-208/00 Überseering, Rec. str. I-9919, pkt 59. Podobnie również M. Poiares Maduro, „The double constitutional life of the Charter of Fundamental Rights", *Unión Europea y derechos fundamentales en perspectiva constitucional*, Madryt 2004, str. 306; T. Schmitz, „Die Charta der Grundrechte der Europäischen Union als Konkretisierung der gemeinsamen europäischen Werte", *Die Europäische Union als Wertegemeinschaft*, Berlin 2005, str. 85 oraz U. Beyer, C. Oehme, F. Karmrodt, „Der Einfluss der Europäischen Grundrechtecharta auf die Verfahrensgarantien im Unionsrecht", *Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht*, zeszyt 34, listopad 2004 r., str. 14. Na Kartę Praw Podstawowych powołuje się obecnie również Europejski Trybunał Praw Człowieka, aby móc dokonywać wykładni ustanowionych 50 lat temu artykułów EKPC w nowoczesnym świetle (zob. np. wyrok z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie Goodwin przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, Reports of Judgments and Decisions, 2002-VI, ust. 100). Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich po raz pierwszy powołał Kartę Praw Podstawowych w kontekście prawa do skutecznej ochrony prawnej w ww. w przypisie 23 wyroku Unibet, pkt 39.

44 — Wyżej wymieniony w przypisie 39 wyrok z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie Krombach, pkt 26; wyroki z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. str. I-8417, pkt 20 i nast. oraz z dnia 11 stycznia 2000 r. w sprawie C-174/98 P i C-189/98 P Niderlandy i Van der Wal przeciwko Komisji, Rec. str. I-1, pkt 17.

45 — K. Haase, *Die Anforderungen an ein faires Gerichtsverfahren auf europäischer Ebene*, Berlin 2006, str. 282, twierdzi, że w przeciwieństwie do konwencyjnej zasady sprawiedliwego procesu zawartej w art. 6 EKPC, która ma zgodnie ze swym brzmieniem zastosowanie jedynie do postępowań cywilnych i karnych, rzeczowy zakres stosowania nakazu sprawiedliwego procesu w prawie wspólnotowym obejmuje, ze względu na charakter ogólnej zasady prawa wspólnotowego, wszystkie rodzaje postępowania. Zobacz wyrok Trybunału z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. str. 461, pkt 9 oraz wyroki Sądu Pierwszej Instancji z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-348/94 Enso Española przeciwko Komisji, Rec. str. II-1875, pkt 80 i z dnia 22 października 1997 r. w sprawie T-213/95 i T-18/96 Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf i Federatie van Nederlandse Kraanverhuurbedrijven przeciwko Komisji, Rec. str. II-1739, pkt 53 i nast.

snym poszanowaniu praw oskarżonych [46]. Gawarantuje ono, poza specjalistyczną wiedzą w zakresie ścigania przestępstw i indywidualną ochroną prawną, również niezbędną w celu wykonanywania swych zadań niezależność sędziowską [47].

56. Aby zapobiec omijaniu sądowniczej ochrony prawnej poprzez klasyfikowanie środków ścigania jako środków dyscyplinarnych, administracyjnych lub cywilnoprawnych [48], Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że pojęcie „oskarżenia w sprawie karnej" w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC powinno być interpretowane w sposób autonomiczny [49]. Jest przy tym bezsporne, że to niedookreślone pojęcie prawne zawiera, poza elementem materialnym, również element proceduralny, bowiem zakres ochronny tego prawa podstawowego obejmuje całe postępowanie karne, włącznie z postępowaniami odwoławczymi i skazaniem [50].

57. Te rozważania powinny moim zdaniem zostać uwzględnione przy dokonywaniu wykładni pojęcia „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych", zawartego w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79. W przeciwnym razie, gdyby państwo członkowskie było uprawnione do utworzenia dodatkowej, konkurencyjnej instancji posiadającej kompetencję w zakresie orzekania, zaistniałoby ryzyko, że gwarancje proceduralne przewidziane w prawie wspólnotowym w oparciu o art. 6 ust. 1 EKPC i art. 47 Karty Praw Podstawowych mogłyby być omijane. Ma to tym bardziej zastosowanie w przypadku nadania tego rodzaju kompetencji organom celnym, stanowiącym część władzy wykonawczej, co byłoby całkowicie niezgodne z brzmieniem art. 6 ust. 1 EKPC i art. 47 Karty Praw Podstawowych.

46 — J. N. Cunha Rodrigues, "Discours de son Excellence le Procureur General de la République, Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union", ww. w przypisie 32, str. 19 i nast., wskazuje na wyłączną właściwość sądów w zakresie wymiaru sprawiedliwości. Wskazuje również na trudność pogodzenia ochrony społeczeństwa przed przestępcami z zachowaniem gwarancji konstytucyjnych. E. Bacigalupo, *Justicia penal y derechos fundamentales*, Madryt 2002, str. 134, pisze o skazaniu winnego i ochronie niewinnego jako celu postępowania karnego.

47 — J. De Figuereido Dias, *Direito processual penal*, Coimbra 2004, str. 303 i nast., dostrzega w niezależności sądownictwa karnego wyraz zasady podziału władz. Uznaje on ten podział za uzasadniony przez w coraz większym stopniu społeczną funkcję sędziego karnego. E. Bacigalupo, ww. w przypisie 46, str. 14, opisuje historię powstania pierwszych niezależnych sądów karnych w Europie w XVIII i XIX wieku po epoce absolutystycznej.

48 — Zobacz C. Ovey, R. White, Jacobs and White, *The European Convention on Human Rights*, wydanie 3, Oksford 2002, str. 141; J.C. Soyer, M. de Salvia, *La Convention européenne des droits de l'homme — Commentaire article par article* (wydawca: E. Decaux, P.H. Imbert, wydanie 2, Paryż 1999, str. 254).

49 — Zobacz np. wyroki z dnia 8 czerwca 1976 r. w sprawie Engel przeciwko Niderlandom, seria A, nr 22, pkt 81 i z dnia 25 lutego 1993 r. w sprawie Funke przeciwko Francji, seria A, nr 256-A, ust. 44.

50 — Zobacz C. Ovey, R. White, ww. w przypisie 48, str. 143. W swym wyroku z dnia 15 lipca 1982 r. w sprawie Eckle przeciwko Niemcom, seria A, nr 51 (1983) ust 73, Europejski Trybunał Praw Człowieka definiuje pojęcie „oskarżenia w sprawie karnej" w następujący sposób: *„'Charge', for the purposes of Article 6 par. 1 (art 6–1), may be defined as 'the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence'"*. W związku z tym zakres ochronny art. 6 ust. 1 EKPC obejmuje całe postępowanie karne, włącznie z postępowaniem odwoławczym i skazaniem: *„As regards the end of the 'time', in criminal matters the period governed by Article 6 par. 1 covers the whole of the proceedings in issue, including appeal proceedings"* (ust 76).

— Zasada domniemania niewinności

58. Ponadto, w zakresie pierwszego pytania prejudycjalnego uważam również za stosowne wskazać na ustanowioną w art. 6 ust. 2 EKPC zasadę, zgodnie z którą każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą. Artykuł 48 Karty Praw Podstawowych stanowi odpowiednio, że każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem. Zasada domniemania niewinności, wynikająca z zasady państwa prawa, jest uznana we wszystkich porządkach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej.

59. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę domniemania niewinności. Wynika z niego, że zasada ta przejawia się na różne sposoby. Mimo to, dla celów niniejszej sprawy, można wskazać jej następujące istotne cechy.

60. Zasada domniemania niewinności przysługuje tylko temu, kto został oskarżony o popełnienie czynu karalnego [51]. Zobowiązuje ona państwo do traktowania oskarżonego w taki sposób, jakby nie popełnił on przestępstwa, dopóki państwo w postaci organów ścigania nie przedstawi wystarczających dowodów, które przekonają niezależny i bezstronny sąd o winie oskarżonego. Co do zasady prokurator powinien dowieść winę oskarżonego w sposób niepozostawiający wątpliwości. Zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ciężar dowodu spoczywa na prokuraturze i wszelkie wątpliwości należy tłumaczyć na korzyść oskarżonego [52].

61. Ponadto ani sąd, ani urzędnik publiczny nie mają prawa głosić, że oskarżony jest winny popełnienia danego przestępstwa, zanim nie zostanie on postawiony przed sądem i skazany. Domniemanie niewinności zostaje naruszone, jeżeli wypowiedź urzędnika publicznego, dotycząca osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa, zawiera twierdzenia co do jej winy w sytuacji, gdy wina ta nie została wykazana zgodnie z przepisami ustawowymi, a osoba oskarżona nie uzyskała możliwości do skorzystania ze

51 — X przeciwko Republice Federalnej Niemiec, nr 4483/70 — Skarga została oddalona jako niedopuszczalna.

52 — Wyrok z dnia 6 grudnia 1988 r. w sprawie Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii, seria A, nr 146 (1989), ust 77.

swych praw do obrony [53]. W sytuacji, w której czynione są publiczne wypowiedzi dotyczące stanów faktycznych związanych z procesem karnym, stosowna jest powściągliwość [54].

62. Orzecznictwo to jest związane z przekonaniem, iż jedynie postępowanie karne może prowadzić do formalnego stwierdzenia winy w prawie karnym i w związku z tym żaden inny organ państwowy nie może stwierdzić winy danej osoby. Ponadto uwzględnia ono fakt, że publiczne sformułowanie podejrzenia ze strony organów państwowych może mieć negatywne skutki jeśli chodzi o pozycję prawną jednostki. W związku z tym orzecznictwo to ma na celu ochronę podejrzanego przed przedwczesnym osądzeniem [55].

63. Moim zdaniem stwierdzenie dotyczące karalności zachowania dłużnika należności, w sytuacji gdy zostało wyrażone przez organy celne w ramach postępowania w sprawie retrospektywnego pokrycia należności jeszcze przed wydaniem prawomocnego wyroku, niesie z sobą zagrożenie niedopuszczalnego przedwczesnego osądzenia i publicznego napiętnowania dłużnika należności. Wprawdzie dłużnik należności mógłby odwołać się od decyzji celnej wydanej przez władze poprzez wniesienie skargi sądowo-administracyjnej, aby w ten sposób bronić się przed pośrednim zarzutem karalności

53 — W wyroku z dnia 25 marca 1983 r. w sprawie Minelli przeciwko Szwajcarii, seria A, nr 62 (1983 r.), ust 38, Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł co do zakresu domniemania niewinności, iż orzeczenie sądowe kończące postępowanie w sprawie w wyniku upływu terminu przedawnienia stanowi naruszenie art. 6 ust. 2 EKPC, jeżeli można z niego wywnioskować, że sąd uznaje oskarżonego za winnego. W konkretnej sprawie chodziło o przepis proceduralny, ustanawiający obowiązek ponoszenia kosztów przez oskarżonego, gdy przegranie przez niego sprawy było do przewidzenia. Trybunał orzekł, że uzasadnienie szwajcarskiego sądu zawierało pomimo ostrożnego doboru słów („*in all probabilisty*", „*very probably*") stwierdzenia, które były niezgodne z art. 6 ust. 2 EKPC. Wyrok z dnia 10 lutego 1995 r. w sprawie Allenet de Ribemont przeciwko Francji, seria A, nr 308 (1995 r.) ust 37, 41, dotyczył wypowiedzi wysokich rangą funkcjonariuszy policji i francuskiego ministerstwa spraw wewnętrznych dotyczących zarzutu podżegania przez p. Ribemonta do morderstwa na konferencji prasowej, która odbyła się w czasie, w którym toczyło się postępowanie karne. Trybunał uznał te wypowiedzi za wyraźne stwierdzenie winy p. Ribemonta przez organy państwowe, które mogło wpłynąć na opinię publiczną i wyprzedzić skazanie przez właściwe instancje sądowe. Wyrok z dnia 10 października 2000 r. w sprawie Daktaras przeciwko Litwie, skarga indywidualna nr 42095/98, ust. 41, dotyczył wypowiedzi prokuratora w toku dochodzenia, z których można było wywnioskować, że wina oskarżonego została już udowodniona. Trybunał przypomniał, po pierwsze, że zasada domniemania niewinnosci może zostać naruszona również przez prokuratora, który ma rozstrzygnąć o umorzeniu dochodzenia. Wprawdzie Trybunał uznał słowo „udowodniona" za nieudane, jednak w związku ze szczególnymi okolicznościami, w jakich użyte zostało to sformułowanie, nie stwierdził naruszenia art 6 ust. 2 EKPC. W wyroku z dnia 8 kwietnia 2005 r. w sprawie A. L. przeciwko Niemcom, skarga indywidualna nr 72758/01, ust.31, Europejski Trybunał Praw Człowieka odesłał do swych stwierdzeń w wyroku Daktaras, przypominając przy tym, „że domniemanie niewinności zgodnie z art. 6 ust. 2 stanowi jedną z cech sprawiedliwego postępowania karnego na podstawie art. 6 ust. 1. Zostaje ono naruszone, gdy wypowiedzi urzędnika publicznego dotyczące osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa zawierają stwierdzenia co do jej winy, w sytuacji, w której wina tej osoby nie została orzeczona zgodnie z przepisami ustawowymi. Bez formalnego stwierdzenia winy wystarczające jest również, że istnieją wskazówki na to, że urzędnik publiczny uznaje daną osobę za winną".

54 — Wyrok z dnia 26 marca 2002 r. w sprawie Butkevičius przeciwko Litwie, skarga indywidualna nr 48297/99, ust. 51–54, dotyczył wypowiedzi prokuratora generalnego i prezydenta parlamentu litewskiego w mediach, związanej z zatrzymaniem byłego ministra obrony Butkevičiusa w związku z podejrzeniem przyjęcia korzyści finansowych. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał te wypowiedzi urzędników publicznych za mogące prowadzić do przyjęcia w opinii publicznej winy oskarżonego jeszcze przed jego prawomocnym skazaniem. W związku z tym, w wyroku tym stwierdzono naruszenie art. 6 ust. 2 EKPC.

55 — J. Frowein, „Zur Bedeutung der Unschuldsvermutung in Art. 6 Abs. 2 der Europäischen Menschenrechtskonvention", *Recht als Prozess und Gefüge: Festschrift für Hans Huber zum 80. Geburtstag*, Berno 1981, str. 554–556, odnosi się do decyzji Komisji Praw Człowieka w związku ze skargą Petry Krause przeciwko Szwajcarii, w której wypowiedź szwajcarskiego ministra sprawiedliwości w telewizji uznano za naruszenie art. 6 ust. 2 EKPC. W wypowiedzi tej zatrzymana Petra Krause została określona jako sprawczyni podłożenia ładunków wybuchowych. Komisja potwierdziła możliwość zastosowania art. 6 ust. 2 EKPC z uzasadnieniem, że przepis ten zawiera podstawową zasadę, wedle której nikt nie może być uznawany przez władze za winnego popełnienia czynu karalnego, jeśli nie stwierdzi tego sąd. Autor stwierdza, wskazując na wyjaśnienia Komisji Praw Człowieka, że kategoryczne sformułowanie podejrzenia może mieć znaczące skutki. W szczególności może ono mieć wpływ na postępowanie sądowe, jeśli nastąpi kampania prasowa lub wystąpią inne zagrożenia wywierania wpływu na sędziów.

jego zachowania, jednak nie można wymagać od zainteresowanego, aby korzystał z innych możliwości ochrony prawnej niż te, które mu przysługują w procedurze karnej. Państwo członkowskie jest natomiast zobowiązane do dochowania obowiązków staranności nałożonych na nie przez EKPC [56] i prawo wspólnotowe. W związku z tym prezentowane przez rząd portugalski i Komisję stanowisko, zgodnie z którym organom celnym przysługuje kompetencja do dokonywania wykładni, nie może być uznane za zgodne z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącym zasady domniemania niewinności w sprawach Minelli, Ribemont, Daktaras i Butkevičius [57]. Wynikające stąd ograniczenie praw podstawowych dłużnika należności nie może być uzasadnione interesem Wspólnot polegającym na retrospektywnym pokryciu należności, których brak uiszczenia jest być może związany z naruszeniem prawa wspólnotowego.

c) Wnioski

64. Z powyższego wynika, że pojęcie „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" należy interpretować również w świetle wspólnotowych praw podstawowych jako odesłanie do prawa postępowania karnego państw członkowskich. W związku z tym, jedynie prawomocne orzeczenie sądu karnego państwa członkowskiego może wywoływać skutki w zakresie interpretacji wspólnotowych przepisów dotyczących pokrycia retrospektywnego.

2. W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

65. Z powyższych rozważań dotyczących pierwszego pytania prejudycjalnego wynika, że postanowienie prokuratury nie może zastąpić całościowej oceny sądu. Należy mieć ponadto na uwadze, że, po pierwsze, w wielu państwach członkowskich Unii Europejskiej prokuratura jest pod względem organizacyjnym i funkcjonalnym albo przyporządkowana władzy wykonawczej, albo w każdym razie uznaje się, że pozostaje z nią w ścisłym

56 — K. Haase, ww. w przypisie 45, str. 92, przypomina, że Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, w przypadku przedwczesnych osądzeń zawartych w publikacjach prasowych, pewnego rodzaju obowiązek staranności państw będących stronami konwencji zgodnie z art. 6 ust. 1 EKPC. Obowiązek ten polega na tym, że państwa powinny poprzez stosowanie pozytywnych środków aktywnie dbać o to, aby prasa nie wykraczała w sprawozdaniach dotyczących zawisłych postępowań karnych poza ramy należytej rzeczowości.

57 — Zobacz przypis 55.

związku [58], i po drugie, że pod kątem proceduralnym sądowi karnemu przysługuje kompetencja do ostatecznego rozstrzygania sprawy w ten sposób, że postępowanie karne kończy się wówczas, gdy wyrok karny stał się prawomocny. Ustawowe wykazanie winy następuje dopiero poprzez wydanie wyroku przez sąd [59]. Ten wniosek jest ponadto zgodny z oceną rządu portugalskiego, zgodnie z którą jedyną możliwością stwierdzenia, czy rzeczywiście popełniono „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" jest odczekanie do zakończenia postępowania karnego [60]. W konsekwencji, w interesie pewności prawa, decydujący powinien być ten akt suwerenny, a nie akt oskarżenia sporządzony przez prokuraturę.

3. W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego

66. Zasada domniemania niewinności wynikająca z art. 6 ust. 2 EKPC i z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wymaga, aby prokurator wykazał winę oskarżonego w sposób niepozostawiający wątpliwości [61]. Zasada „in dubio pro reo", wywodząca się wedle dominującego stanowiska również z tego przepisu [62], ma zastosowanie w ramach rozstrzygania sprawy przez sąd. Stanowi ona w związku z tym szczególny wyraz zasady domniemania niewinności.

58 — W wielu porządkach prawnych państw członkowskich prokuratura przejmuje pełną odpowiedzialność za przeprowadzenie postępowania karnego i wyłącznie ona posiada w związku z tym prawo do formułowania oskarżenia. Jej zadaniem jest wszczęcie dochodzenia i skierowanie do sądu oskarżenia w związku z danym czynem. Działa ona w tym zakresie albo wedle własnego uznania (zasada oportunizmu), albo jest do tego zobowiązana mocą ustawy (zasada legalizmu). Głównym problemem związanym z prokuraturą jest kwestia, czy spełnione są przesłanki wykonywania jej zadań bez wpływów politycznych, które mogą naruszyć jej obowiązek bezstronności. Problematyczny w tym kontekście jest fakt, że prokuratura pozostaje często w ścisłym związku z władzą wykonawczą lub jest jej nawet podporządkowana (zob. w tym kontekście "Conference of the Chief Justices of the Supreme Courts and Attorney-Generals of the Countries of the European Union", ww. w przypisie 32, str. 484 i nast.). W zakresie autonomii i systemu portugalskiego „Ministério Público", R. Pereira, "O domínio do inquérito pelo Ministério Público", *Jornadas de direito processual penal e direitos fundamentais (Organizadas pela Faculdade de Direito da Universidade de Lisboa e pelo Conselho Distrital de Lisboa da Ordem dos Advogados, com a colaboração do Goethe Institut),* Coimbra 2004, str. 128–130. J. De Figuereido Dias, ww. w przypisie 47, str. 362–368, jest zdania, że w braku kompetencji orzeczniczej portugalskie „Ministério Público" nie może zostać przyporządkowane sądownictwu. Kompetencja orzecznicza jest zgodnie z konstytucją portugalską zastrzeżona dla sądów. Ze względu na swą względną autonomię „Ministério Público" stanowi jednak pomost pomiędzy władzą wykonawczą i sądowniczą.

59 — Zobacz również J. Meyer-Ladewig, *Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten — Handkommentar,* Baden-Baden 2003, art. 6, pkt 85, zgodnie z którym ustawowe wykazanie winy następuje dopiero poprzez wydanie wyroku przez sąd.

60 — Zobacz pkt 55 i nast. uwag pisemnych rządu portugalskiego.

61 — Wyżej wymieniony w przypisie 52 wyrok w sprawie Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hizpanii, ust. 77.

62 — E. Bacigalupo, ww. w przypisie 46, str. 145, wskazuje, że wedle teorii praw podstawowych i dzisiejszego prawa procesowego zasada „in dubio pro reo" jest uznana za istotny element podstawowego prawa do poszanowania domniemania niewinności. Zawsze, gdy zasada domniemania niewinności nie wynika bezpośrednio z prawa krajowego, doktryna odsyła do art. 6 ust. 2 EKPC, przy czym istnieje zgodność co do tego, że przepis ten zobowiązuje również do dochowania zasady „in dubio pro reo". Podobnie również G. Marques da Silva, *Curso de processo penal,* tom 2, Lizbona 1993, str. 92 i nast., który wywodzi zasadę „in dubio pro reo" z domniemania niewinności. T. Walter, „Die Beweislast im Strafprozess", *Juristenzeitung,* 2006, str. 344, wywodzi natomiast zasadę „in dubio pro reo" z zasady państwa prawa i wskazuje w uzasadnieniu na odmienne zakresy ochrony normy „w razie wątpliwości" i domniemania niewinności. Domniemanie niewinności częściowo sięga dalej, ponieważ ma ono zastosowanie również wówczas, gdy sąd w żadnym czasie nie miał nawet najmniejszej wątpliwości, co skutkuje tym, że do wydania wyroku oskarżany jest uważany za niewinnego. Z drugiej strony norma „w razie wątpliwości" sięga dalej niż domniemanie niewinności, gdy dotyczy ona okoliczności, które są istotne tylko w ramach prawa procesowego, jak np. moment popełnienia czynu jako przesłanka przedawnienia.

67. Inaczej niż w przypadku prokuratora, dla sędziego zasada ta nie odnosi się do przeprowadzenia dowodu, lecz do rozstrzygnięcia sprawy. Zasada ta nie wskazuje sędziemu, kiedy powinien mieć wątpliwości, lecz jedynie, jak ma rozstrzygnąć sprawę w sytuacji, w której ma wątpliwości. Jeśli w postępowaniu karnym nie da się z wymaganą pewnością wyjaśnić, czy oskarżony popełnił dane przestępstwo, należy przyjąć na jego korzyść, że jest niewinny [63]. Prawo postępowania karnego uwzględnia tę okoliczność w ten sposób, że dla wyroku skazującego wymaga od sędziego zasadniczo pewności bez jakichkolwiek racjonalnych wątpliwości co do winy oskarżonego, przy czym dokładne wymogi dotyczące przekonania sędziego są określone w krajowym prawie postępowania karnego i w związku z tym mogą różnić się pomiędzy państwami członkowskimi [64]. Zasada „in dubio pro reo" zapewnia oskarżonemu prawo do bycia traktowanym w ten sposób, jak gdyby wykazana została jego niewinność [65]. W związku z tym, z punktu widzenia postępowania karnego i ochrony praw podstawowych, brak jest jakościowej różnicy pomiędzy uniewinnieniem z braku dowodów i uniewinnieniem wynikającym ze stwierdzenia niewątpliwej niewinności oskarżonego [66].

68. Odesłanie do prawa postępowania karnego państw członkowskich zawarte w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 skutkuje związaniem Wspólnoty tymi zasadami postępowania, w związku z czym dotyczy to również w sposób konieczny — w zakresie stosowania zasady „in dubio pro reo" — stosunku pomiędzy organami krajowymi wykonującymi rozporządzenie a dłużnikiem należności. W konsekwencji dłużnik należności, uniewinniony przez sąd karny z braku dowodów, nie może być stawiany pod względem prawnym w gorszej sytuacji od dłużnika, którego niewinność została stwierdzona ponad wszelką wątpliwość.

4. W przedmiocie czwartego pytania prejudycjalnego

69. W czwartym pytaniu prejudycjalnym sąd krajowy zmierza, po pierwsze, do ustalenia, jakie skutki powstają w sytuacji, gdy

63 — J. De Figuereido Dias, ww. w przypisie 47, str. 213; J.A. Tome Garcia, *Derecho procesal penal* (wydawca: Andrés de la Oliva Santos i in.), Madryt 1992, str. 453.

64 — Wyrok z dnia 27 września 1990 r. w sprawie Windisch przeciwko Austrii, skarga indywidualna nr 12489/86, ust. 25.

65 — T. Walter, ww. w przypisie 62, str. 348 i nast., wskazuje, że zasada „in dubio pro reo" zobowiązuje ogólnie do decydowania na korzyść oskarżonego. Ta decyzja zależy od przedmiotu danej wątpliwości. Mając na uwadze przeszkody procesowe i przesłanki w postępowaniu przygotowawczym i w pierwszej instancji, to korzystne decydowanie oznacza umorzenie postępowania.

66 — J. De Figuereido, ww. w przypisie 47, wyjaśnia, że uniewinnienie z braku dowodów nie stanowi w prawie postępowania karnego orzeczenia niekorzystnego dla oskarżonego, jeżeli oskarżenie zostało podniesione przez prokuratora (str. 212). Istnienie racjonalnych wątpliwości dotyczących mocy przedłożonych dowodów prowadzi zdaniem autora do tego, że muszą nastąpić takie same skutki prawne jak w przypadku stwierdzenia niewątpliwej niewinności oskarżonego (str. 215).

prokuratura nie sporządzi aktu oskarżenia przeciwko dłużnikowi ze względu na to, że uważa, iż brak jest wskazówek na popełnienie czynu karalnego. Po drugie, sąd krajowy zmierza również do ustalenia, czy taka decyzja prokuratury sprzeciwia się wszczęciu postępowania w przedmiocie pobrania nieuiszczonych należności.

70. W kontekście tego pytania należy przypomnieć, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż procedura ustanowiona przez art. 234 WE jest instrumentem współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi, dzięki któremu ten pierwszy dostarcza tym drugim wskazówek w ramach wykładni prawa wspólnotowego, które są im potrzebne dla rozwiązania zawisłego przed nimi sporu [67].

71. W ramach tej współpracy jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i który ma wydać w nim orzeczenie, należy ocena, w świetle szczególnych cech sprawy, tak potrzeby uzyskania orzeczenia w trybie prejudycjalnym dla wydania przez niego wyroku, jak i adekwatności pytań, które skierował do Trybunału. W rezultacie, gdy postawione pytania dotyczą wykładni prawa wspólnotowego, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do orzekania [68].

72. Jednakże Trybunał orzekł również, że w szczególnych okolicznościach i w celu zweryfikowania jego własnej kompetencji, to do niego należy ocena warunków, w jakich sąd krajowy kieruje do niego wniosek. Odmowa udzielenia odpowiedzi na pytanie prejudycjalne postawione przez sąd krajowy jest możliwa jedynie wtedy, gdy wnioskowana wykładnia prawa wspólnotowego w sposób oczywisty nie ma żadnego związku z rzeczywistością bądź przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem ma charakter hipotetyczny lub gdy Trybunał nie posiada wystarczającej wiedzy na temat okoliczności faktycznych i prawnych, aby odpowiedzieć na postawione mu pytania w użyteczny sposób [69].

73. Duch współpracy, który ma przyświecać dobremu funkcjonowaniu odesłania prejudycjalnego wymaga, aby sąd krajowy miał wzgląd na funkcję powierzoną Trybunałowi, jaką jest wkład w administrowanie wymiarem sprawiedliwości w państwach członkowskich, a nie formułowanie doradczych opinii w odpowiedzi na ogólne lub hipotetyczne pytania [70].

74. O ile pytanie prejudycjalne odnosi się do ewentualnych skutków prawnych w zakresie postępowania dotyczącego retrospektywnego

67 — Zobacz podobnie wyroki Trybunału z dnia 16 lipca 1992 r. w sprawie C-83/91 Meilicke, Rec. str. I-4871, pkt 22 i z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie C-380/01 Schneider, Rec. str. I-1389, pkt 20.

68 — Wyżej wymieniony w przypisie 67 wyrok w sprawie Schneider, pkt 21 i tam wymienione orzecznictwo.

69 — Porównaj między innymi wyroki Trybunału z dnia 16 grudnia 1981 r. w sprawie 244/80 Foglia, Rec. str. 3045, pkt 18; z dnia 15 czerwca 1995 r. w sprawach od C-422/93 do C-424/93 Zabala Erasun i in., Rec. str. I-1567, pkt 29 i z dnia 12 marca 1998 r. w sprawie C-314/96 Djabali, Rec. str. I-1149, pkt 19 oraz ww. w przypisie 67 wyrok w sprawie Schneider, pkt 22. Zobacz ostatnio opinia rzecznika generalnego Tizzano z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie C-165/03 Längst, Zb.Orz. str. I-5640, pkt 45 oraz wyrok z dnia 30 czerwca 2005 r. w tej samej sprawie Zb.Orz. str. I-5637, pkt 30–35.

70 — Wyżej wymieniony w przypisie 67 wyrok w sprawie Schneider, pkt 23.

pokrycia należności, które mogą być spowodowane odstąpieniem przez prokuraturę od sporządzenia aktu oskarżenia, należy moim zdaniem stwierdzić, że pytanie to nie jest konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy przed sądem krajowym ze względu na brak związku z tą sprawą. Zarówno z postanowienia odsyłającego, jak i z pism złożonych w Trybunale przez rząd portugalski i ZF Zefeser wynika jednoznacznie, że na podstawie dochodzenia w sprawie karnej, prowadzonego wobec podjęcia podejrzenia popełnienia przemytu, fałszerstwa, oszustwa i tworzenia grupy przestępczej, prokuratura wniosła do krajowego sądu dla spraw cywilnych i karnych, a mianowicie do Tribunal Judicial de Setúbal, akt oskarżenia przeciwko członkom zarządu ZF Zefeser, którzy zostali uniewinnieni na mocy wyroku z dnia 10 stycznia 2001 r. W związku z tym w żadnym momencie nie powstaje kwesita umorzenia postępowania karnego lub braku sporządzenia aktu oskarżenia przez prokuraturę.

75. Wynika z tego, że pytanie czwarte nie jest użyteczne dla rozstrzygnięcia sporu toczącego się przed sądem krajowym, a zatem Trybunał nie jest obowiązany wypowiadać się w tym względzie.

5. W przedmiocie piątego pytania prejudycjalnego

76. Piąte pytanie prejudycjalne wykazuje natomiast rzeczywisty związek ze sprawą zawisłą przed sądem krajowym w zakresie, w którym z wyjaśnień ZF Zefeser wynika, że Tribunal Judicial de Setúbal z urzędu stwierdził wystąpienie przedawnienia ścigania przestępstw przemytu i fałszerstwa, o które byli oskarżeni członkowie zarządu tego przedsiębiorstwa.

77. Zawarte w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 odesłanie do krajowego prawa karnego skutkuje w sposób konieczny tym, że również przedawnienie ścigania należy określać wedle kryteriów ustanowionych w prawie krajowym. Jak już wskazano w ramach rozważań związanych z pierwszym pytaniem prejudycjalnym, organy celne są przy stosowaniu prawa wspólnotowego związane nakazem efektywności w rozumieniu zasady lojalnej współpracy na podstawie art. 10 ust. 1 WE. Nakazowi temu odpowiada wynikający z art. 10 ust. 2 WE obowiązek powstrzymania się od podejmowania wszelkich środków, które mogłyby zagrozić urzeczywistnieniu celów traktatu.

78. Zamierzone przez prawodawcę wspólnotowego w art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 zorientowanie prawa wspólnotowego według krajowego prawa karnego zostałoby zniweczone, gdyby pomimo upływu podstawowego, trzyletniego terminu przedawnienia, organy celne mogły wszcząć postępowanie w przedmiocie pokrycia nieuiszczonych należności, powołując się na rzekome przestępstwa, w przypadku których sąd stwierdził wystąpienie przedawnienia ścigania.

79. Umorzenie postępowania karnego ze względu na przedawnienie ścigania nie opiera się na ocenie karalności danego zachowania według materialnego prawa karnego, lecz wynika z wystąpienia przeszkody procesowej. Przedawnienie ścigania uwzględnia wolę ustawodawcy, wedle której ściganie przestępstw ma się odbywać ze względów pewności prawa jedynie w ramach określonego czasu.

80. W konsekwencji ta wola ustawodawcy musi również zostać uwzględniona w ramach prawa celnego. Jeżeli czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych zostaje wedle oceny właściwego sądu karnego uznany za przedawniony, to sąd administracyjny, który ma rozstrzygnąć kwestię zgodności z prawem decyzji celnej, nie może przyjąć ze skutkiem dla prawa celnego, że wystąpił „czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" w rozumieniu art. 3 rozporządzenia nr 1697/79.

81. W związku z tym sądowe umorzenie postępowania ze względu na wystąpienie przedawnienia ścigania sprzeciwia się wszczęciu postępowania w przedmiocie pobrania nieuiszczonych należności, jeśli postępowanie to zostaje wszczęte po upływie trzyletniego terminu przedawnienia na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 1697/79. Jeżeli termin przedawnienia ścigania jest krótszy od podstawowego, trzyletniego terminu przedawnienia, możliwe jest wszczęcie takiego postępowania.

82. W niniejszym przypadku z akt sprawy wynika, że przedawnienie ścigania zostało stwierdzone przez sąd i upłynął podstawowy, trzyletni termin przedawnienia. Wszczęcie postępowania w przedmiocie pokrycia nieuiszczonych należności jest zatem wykluczone.

VII — Wnioski

83. Na podstawie powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał udzielił następujących odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedstawione przez Supremo Tribunal Administrativo:

1. W ramach postępowania w przedmiocie retrospektywnego pokrycia należności, w zakresie dotyczącym stwierdzenia, czy miał miejsce „czyn podlegający

postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" w rozumieniu art. 3 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1697/79 z dnia 24 lipca 1979 r., organy celne powinny oprzeć się na kwalifikacji dokonanej przez właściwy sąd karny.

2. Przesłanki art. 3 rozporządzenia nr 1697/79 są spełnione dopiero wówczas, gdy nastąpiło prawomocne skazanie dłużnika w postępowaniu karnym.

3. „Czyn podlegający postępowaniu sądowemu w sprawach karnych" w rozumieniu art. 3 rozporzadzenia 1697/79 nie wystąpił, jeżeli sąd uniewinnił dłużnika na podstawie zasady „in dubio pro reo".

4. Nie należy udzielać odpowiedzi na czwarte pytanie prejudycjalne ze względu na jego hipotetyczny charakter.

5. Umorzenie postępowania karnego przez sąd ze względu na przedawnienie ścigania skutkuje tym, że postępowanie w przedmiocie pokrycia nieuiszczonych należności nie może zostać wszczęte po upływie podstawowego, trzyletniego terminu przedawnienia na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 1697/79, jeżeli uzasadnieniem dla retrospektywnego pokrycia jest okoliczność popełnienia przez dłużnika przestępstwa, którego przedawnienie w ramach prawa karnego zostało stwierdzone przez sąd. Jeżeli termin przedawnienia ścigania jest krótszy od podstawowego, trzyletniego terminu przedawnienia, możliwe jest wszczęcie postępowania w przedmiocie pobrania nieuiszczonych należności.